

HORVÁTH (EÖ) TAMÁS Brumaire floréal

Azon percben, mikor Anne-Louise kisasszony feje aláhullt a kosárba, váratlanul igen erős testi vágyakozás lett úrrá rajtam. Leginkább ahhoz hasonló, aminőt sihederkorom kezdetén tapasztaltam, mikor először szembesültem azzal, mennyire kiszolgáltatott vagyok férfiúi természetemnek.

Délelőtt tizenegy felé járt, tűzött a nap irgalmatlanul, s nemcsak én verejtékeztem bőségesen, de körös-körül mindenki. Mondhatni, túlságosan is érzékeny alkatot kaptam a sorstól, így a magamén kívül még ezerszeresen zavart a sokaság rettenetes kipárolgása. Émelyeg-nem kellett volna, eszméletemet vesztenem, vagy kiadni gyomrom tartalmát. Ágyékom moccan helyett.

Irtóztam egyébiránt az efféle barbár látványosságoktól. Hallgatólagosan tudomásul vettem: elkerülhetetlen a véráldozat. Ha enyhül szeretett hazánkra, a Köztársaságra nehezedő idegen nyomás, ha sikerül leszámolni a spekulánsokkal, a korrupcióval, nyilván elbontják a nyaktilót idővel. Nem tocsoghat vérben a Forradalom!

Szerettem volna azt hinni: nem a magam akarata vitt arra a környékre. Lábam mintegy delejezve, rajtam kívül álló erők parancsának engedelmessé vált. Pontosan ismertem az ítélet-végrehajtások helyét, idejét s a kivégzendők névsorát. Olyasmi ez, mint mikor megfogadja az emberfia: soha, soha többé nem vetődik a bordélynak tájkára sem.

A körben ácsorgók – javarészt a csatornák, külvárosok népe – láthatóan hozzáadódtek a véres cirkuszhoz. Megjegyzések, bekiabálások röppentek. Versengtek úgyszólván, miként tehetik szánalmassá, nevetségessé a halálba indulókat. Nekem már a bokámon csorgott a verejték. Menekülni volna jó, ez járt az eszemben, de izmaim konokul ellenálltak.

Szemem láttára nyírták le a haját. Csak parókában láttam odáig, vagy kalapocskában, amely nem mindig a legutolsó divat szerint készült. Akár ha ruhátlan lett volna. Sem szőke, sem barna, amolyan seszínű – lényegében nem is szép. Szinte kislány kora óta festette az arcát. Most semmi. Vélhettem volna jelentéktelennek, vonzerő híján levőnek, de ő Anne-Louise volt. Reménytelenségeim és kínlődásaim tárgya.

Az elítéltek egyikére sem lehetett ráfogni, hogy emberül viselték volna magukat utolsó perceikben. Azok tetszettek leginkább szánandónak, akik megpróbálták eladni, hogy emelt fővel fogadják az elkerülhetlent. Körműket tenyerükbe vajták, ajkukat harapták. Akadt, aki maga alá rondított. Imádoztam egyszerűen csak félt.

Hangtalan, könnytelen zokogás rázta, s nem lehetetlen: valami váratlan, csodás menekvésben reménykedett.

Az ítélet végrehajtása előtt – mint rendesen – felsorolták, miben találták bűnösnek. Rágalom az első szótól az utolsóig, tisztában voltam vele. A bujaságot is beleértve, mely vádpont alatt úgyszólván szemérmetlen részletességgel taglalták: kikkel, mikkel, mi módon adta össze magát. Férfiasságom nem ekkor kezdett el lüktetni, feszülni. Hanem mikor megperdültek a dobok. A tömeg röhögött és káromkodott felváltva. Gyanítom, ők is sejtették. De ama pillanatokban sokkal jobban érdekelté őket a mocskos-lármás kutyakomédia a valónál.

Megeshet, a szemem káprázott. Bebeszéltem magamnak. Rám nézett. Kikeresett, és megtalált pillantásával. Nem vádolt, nem is bocsátott meg. Csak, mint aki kedvesétől búcsúzik. Felfogván, beletörődvén: soha, soha. Én elkaptam tekintetemet.

Beszélik többen: mosolygott holtában. Szemét senki nem zárta le. Egy gazdátlan főnek? Csak bámult, bámult bele derűsen a mélykék végtelenbe.

Soha életemben nem kaptam atyámtól két akkora pofont, mint amikor bejelentettem: Párizsba megyek, sansculotte-nak állok.

Fiatalember voltam már, szörnyű igazságtalanságnak véltem, ami velem esett. Ordított, utolsó, istentelen eretneknek, pokolfajzatnak nevezett. Azt kiabálta, zsan-dárokkal fogat le, ha át merem lépni városkánk határát.

Tudtam: ő is tudja, mekkora képtelenség ez. Önkénteseket toboroztak mindenfelé. Majd pont egy akármi-lyen tetőfedő fiát! Majd pont az övét!

A hírek nehezen találtak utat felénk. Beletelt egy esztendő is, mire eljutott hozzánk, mi esett, hogyan esett odafönt, Párizsban. És az sem vegytiszta állapotban. Itt elvettek belőle, amott hozzátettek. Egyetlen bizonyosság létezett: a világ már nem olyan, mint egykoron. És mi, ifjak hittünk benne életre-halálra: lesz beleszólásunk.

A földesúr, a vikomt egyébként maga is rokonszenvezett az újfajta, szabadító eszméssel. Több, olvasott társammal együtt jó néhányszor megfordultunk szalon-jában, hunytunk szemet esendőségei, hiányai felett.

„Szarházi!” E titulust atyámtól érdemelte ki, akinek nemegyszer maradt adósa. Le nem tagadta ugyan soha, de meg nem történt, hogy a munkákat időre kifizette volna. „Nem lep meg, hogy az istentagadókkal tart. Pont az ilyen léha alakoknak találták ki ezeket a felforgató eszméket. Egyenlőség! Piha!”

Vékonyka ember volt, nálamnál vagy egy fejjel alacsonyabb. Magam sem hittem, hogy ekkora frászt bír lekavarni. Szívesen elmagyaráztam volna neki, de gyanítottam: reménytelen. Nemcsak újságot: könyvet sem olvasott.

A Szentírásból is csak annyit, amennyit aznapra jelölt a plébános. Aki szintén a forradalom hívének vallotta magát.

Azért dolgozott bennünk valami rossz sejtés a fővárosban zajló dolgokkal kapcsolatban. Réges-rég nem az, amiért mindenünket egy lapra tettük fel. A komisszárók, akiket fentről szalajtottak, saját maguk jártak élen a sugdolózásban, rémhírek terjesztésében.

Egyre ritkábban vitáztunk fent, a kastélyban. Próbáltunk úgy tenni, mintha nem félnénk. Nem lehaláltatni a hangunkat, ha a komisszár polgártárs feltűnt a láthatáron. Nem fabrikáltunk magunknak külön bejáratú, titkos virágnyelvet. Nem támadtak szörnyű kétélyeink az új rend, a Köztársaság mibenlétét illetőleg.

„Ugye, mondtam én, pokolra való mind!” Atyám hangosan, rikácsolva beszélt. Tudomásul sem véve, hogy bárhol, bármikor ott fülelhetnek a spiclik. „Szabadság! Egyenlőség! Testvériség! Így akartátok? Legyen eszed, fiam! Két hónap, és sehol sincs a Konvent. Sem a Népjóléti Bizottmány. Mit két hónap! Két hét!”

Időnként Anne-Louise is jelen volt beszélgetéseinken. Ilyenkor a szokottnál is több sületlenséget hordtunk össze. Magam általában szólalni sem bírtam. Egy délután járt az eszemben. Egy délután, amikor vége szakadt az ábrándoknak. S mikor az ábrándoknak mégsem bírt vége szakadni.

Fent, Párizsban a képembe röhögtek. „Te, sansculotte-nak?” Az alkatuk, az ábrázatuk, kiállásuk is egészen más volt, mint akikkel nap mint nap érintkeztem. Nem érveltek, nem mérlegeltek. Ők maguk a zsinórmérték, ez sugárzott hanghordozásukból, mozdulataikból. Mit is akarhat tőlük egy vidéki tahó? Nem kételkedtek. Némelyikükről jól kitetszett: boldogabb időben gyakorta kerülne nem kívánt viszonyba az igazságszolgáltatással. „Miért, ismersz valakit? Vagy valakinek a alakije?”

S még én szégyelltem magamat.

Minden bajnak a spinét volt az okozója.

Valami távoli szobácskában pengett-zümmögött. A darab, amit játszott, zavaróan együgyűnek tűnt. Olyannak, mint amelyet, ha megfeszül, sem bír kirázni füléből az ember.

Végigtrappoltunk a folyosókon, melyeket a hiedelemmel ellentétben sem tükör, sem márvány nem borított. Atyámat berendelte valami munkára a vikomt, melyért a fizetséget – sejtettük – várhattuk hetekig. Hónapokig akár.

Akik Párizst megjárták, elképesztő dolgokat meséltek. Selyemből, porcelánból van ott minden! Meg csipkéből, leheletfinom brüsszeliből. S az asszonyszemélyek! A legtöbb szó róluk esett. Nem olyanok ám, mint a helybeli fakóarcú, földszagú leányok. Oly törekenyek, habkönnyűek, akár a virágok, pillangók! És nemigen kéretik magukat: első szóra hajlandóak a férfinéphez. Nem fizetségért, mint a kalaposleányok. Szerelemből,

természetesen. Akit ölelnek, soha mást nem kíván. Ezért ajánlatos óvatosnak lenni velük.

Kamaszkorom első megrázkódtatásain túl lehettem már. Rendelkeztem sejtésekkel a szebbik nem mibenlétét illetően, ám tapasztalásom igen csekély volt. Mondhatni: semennyi.

Ábrándoztam jobb híján. A fővárosi leányokról. Igaz-e, hogy akármennyi ruhát is öltenek magukra, alakjuk annál inkább kitetszik? És hogy Anne-Louise kisasszony megállná-e a helyét közöttük? Lényegében ez izgatott legjobban mindnyájunkat. Hiszen ő valójában nő. Mi több: hölgy. Mi pedig...

Eldöntöttem, nem leszek bádogosinas, verjen akár félholtra atyám. Ifjú vagyok, s mint többen állítják: tehetséges. Elmegyek, világot látok. Katona lesz belőlem, hajós vagy vándorszínész. Akárhogyan is, de hallanak még rólam. Hazatérek, és Anne-Louise elé állok.

A spinét pedig csak zsongott-bongott.

Nem volt egészen önkéntelen, hogy elkószáltam atyám mellől. Igaz, szándékos sem. Váratlanul a kastély egy teljesen ismeretlen részén találtam magamat. A hangszer továbbra is sejtelmesen zizegett félközel-féltávolból. S én hirtelen úgy éreztem, vissza nem bírnék keveredni. Úgy lehet, nem is nagyon kívántam.

Mint ahogyan leskelődni sem akartam. Csak odatévedt a tekintetem. Magától.

Őt pillantottam meg a szobácskában. Tükör előtt ült, lenge öltözetben, s az arca festetlen volt még. El nem bírtam képzelni, hogy asszonyi személy szép lehet így is. Bájosabb, vonzóbb, mint mikor csáberejének megannyi fortélyát felsorakoztatja.

Kis idő múlva vettem csak észre, hogy nincs egyedül. Egy szerezcsen kisinas állt féloldalt, a háta mögött.

Elszorult a szívem. Bár a legényke jóval fiatalabbnak tűnt nálam, Anne-Louise-nál is – gyermeknek igazából –, képzeletem mégis rettenetes jeleneteket hívott elő.

Tudtam róla, hogy élnek a világon *ilyesfélék* is. Valahol Indiában. Arábiában? Afrikában? S hogy a történetek szokásaikról (emberhússal táplálkoznak) csekély mértékben valóságok. Leginkább semennyire sem. Valamint elképesztő méretű, rőfnyi férfiasságukról, s a vele együtt értendő hatalmas étvágyról.

De ez a fiú ott állt fedetlen vállú, felékszerezetlen imádoztam mögött, és nevetett. S nevetett Anne-Louise is. Fogalmam nem volt, mit találnak olyan mulatságosnak, de éreztem, ez a kacagás összeköti őket, engemet pedig kizár.

Elpusztítom őket, ez járt akkor az eszemben.

– Nem értjük, mi a bajod. Minden tekintetben szabályos eljárást folytattunk le. Vádpontok hangzottak el, és ítélet született. Védekezhetett.

Amire legkevésbé vágytam: hivatalnok lettem. Aktakucak. Tintanyaló. Felettesem egy-másfél esztendővel lehetett korosabb nálam. Vagy annyival sem. Minden helyzetben tudta pontosan, mikor kell tenyerét a szája elé tartania, mikor harsognia. Ilyenkor apró nyálcseppek záporoztak belőle.

– Tessék megbirkózni vele: vége. Megvolt a népünnepély, haza kell menni. Jön a hétfő reggel, és várja az embert a hivatal, a kaszárnya, a tanácsadói testület. Nekünk, akik végigcsináltuk az egészszet, leginkább nekünk illenék tudomásul venni: nem lehetünk az év mind a háromszáthatvanöt napján szerelmesek. Konzolidáció. Most erre vágyik a nép. Kis dolgokról essék szó.

Örülöm kellett volna lényegében, hiszen az sem volt kizárt: elindulok felfelé a számléstrán. Nem teljesen úgy, ahogyan eredetileg elképzeltem, de jobb híján ez is megteszi. Leheletnyivel talán jobban is éltem, mintha otthon maradtam volna tetőt fedni, bádogozni.

Valódi feladat, valódi munka igazából semmi. Körmöltni, pecsétnyomót lehelgetni. A többiek is nagyjából velem egyívásúak. Kezdetben fel sem tűnt, mennyire sűrűn cserélődnek. Arcok süllyedtek el, s bukkantak elő az ismeretlenségből. Igyekezünk úgy tenni, mintha nem zavarnának minket a szóbeszéddek.

– Nem hűséget várunk, hanem megbízhatóságot. Nem fontos tisztában lenni az összefüggésekkel. Mit is tudhat a kerékagy a kocsiakról? Ne akarják mindenáron újraalkotni a rendszert. Ha akadnak is benne kisebb hibák, az arra illetékesek elvégzik majd a szükséges igazításokat. Károsak az efféle okvetetlenkedések. Mondhatni: veszedelmesek.

Ahhoz, hogy elé álljak, kérdőre vonjam, beismerni lett volna szükséges: már nem vagyok egészen jelen. Anne-Louise kisasszony feje rám mosolygott, ehhez kétség ne férhet.

A börtönök, vérpádok környékén ógyelegtem titokban. Szégyelltem: miért nem vagyok elég bátor? Miért nem vagyok szép, miért vénülök? Költők, szépasszonyok, hamiskártyások, felforgatók. Az elmúlásban talán mégsem, de a halálfélelemben bizonyos egyenlők vagyunk.

Nem kizárólag a nyomorult kis életem miatt rettegtem. Hanem hogy ténylegesen is megbuktam. Nemcsak hitelemet: hitelemet is vesztettem. Előljárom s még néhányan a mindentudás letéteményeseiként jártak-keltek körülöttem. Ha kinyitom a számat – tudtam – lélekben kivégeznének. Testi megsemmisítem csak ezután következhetne.

– Mindent tudunk mindenkiről. – Ezt már négyszemközt mondta. – Nemcsak a kibeszélt szavakat, az elgondolt ötleteket, de a soha be nem ismert vágyakat is. Ez a rendszer fenntarthatóságának alapja. Ami ettől a legcsekélyebb mértékben eltér: erkölcstelen. Mihez képest? Ki tudja! A felettünk állók is ide-oda lavíroznak. Persze ez

semmiképp nem jelentheti, hogy alárendeltjeinkkel szembeni elvárásainkon akár csak szemernyit is enyhítenénk. Ön túl sokat álmodik, aggasztóan sokat! Mi köze a fenéksúlynak ahhoz, merre halad a hajó?

Történetek esetek, amelyekről suttogni sem mertünk igazán. A lelkiismeret példájának kikiáltott személyek váltak minden külön indoklás nélkül botránykövé, majd tűntek el egyik napról a másikra.

Igen valószínű, hogy azokban az órákban, percekben semmivel sem bírom magamat különbül viselni, mint a többiek. Reszketni, vacogni fogok a nyári hőségben. Az sem lehetetlen, hogy képtelen leszek visszatartani a szükségemet. Hallani jó néhány papról, kalandorról, akik búcsúzóul odakiáltottak valami szellemeset a bamba sokaságnak. Vagy a hóhérnak. Nekem ez bizonyos nem fog sikerülni. Nem miatta veszek, nem érte. Csak úgy. Azt gondolom, ez igazságos így.

A forradalomban továbbra is hiszek. Történjen akármi: rendületlenül. Akármi is történt, nem azok tehetők felelőssé, akik önkéntelen kitakarták a szívüket. Meg a szerelemben.

A küzdelemnek vége szakad előbb-utóbb. Elfogy a puskapor, kicsorbulnak a szuronyok, s a tricoteuse-ök is beleunnak a vérgőzös kutyakomédiába. Nincs mentség: belőlük lesznek a derék, jóra való polgárok. Ők írnak engemet, ha úgy tetszik.

A lelkiismeret-furdaláson – hogy én adtam volna fel őt – még sokáig nem bírok úrrá lenni. Vagy sohasem. A vád akár igaz is lehetne. Ha büntetés járna nekem: nem emiatt. A spinét az oka mindennek.

A vikomt – Istennek hála – már nem érte meg leányának vesztét. Felkötötte magát, amikor kitört a vendée-i felkelés. Atyám holtában sem bírt békülni vele, földijeim ezt mesélik. „Azt kapta, amit keresett.” Emígyen dohogott a temetése után is.

Beszélik: az ember tagjai még hosszú percekig elevenek maradhatnak azután, hogy lehullt a fő. Zavarodottan, kétségbeesve kutatnak valami felsőbb parancs után. Ha lehet utolsó kívánságom: szorososan, irgalmatlanul szigorúan kötözzenek meg.

Egyvalamire igyekszem gyűjtögetni az erőmet. A rólam szóló jelentés mér eljuthatott a megfelelő helyre. Felettemmel tisztán, egyszerűen, harag nélkül kell beszélnem.

Az ő ideje is betelik, ez elkerülhetetlen. Ezért fontos szembesítenem őt. Derűs szívvel, lelkiismeret-furdalás nélkül fogadja sorsát, ha őt is bedarálja a Gépezet. Ami nem szent, az nem forradalom. Szerelem híján az erény skálázás csak, lélek nélkül való ujjgyakorlat. Az emberi szív harcmező és vérpád egy időben.

Halljátok már...